

Lampérth Géza

HOGYAN SARCOLT FAZEKAS FŐHADNAGY?

Ismeritek-e Fazekas Mihály nevét?

Aki még nem ismeri, majd megismerkedik vele nagyobb diák korában, ha elolvassa a „Lúdas Matyi” gyerek érdekes és szép történetét, amelynek Fazekas Mihály a szerzője. És egy vadonatúj körmöci „sárga csikót” mernék tenni egy kopott rézpitykére, hogy aki egyszer elolvasta „Lúdas Matyi”-t, az nagyon megszereti, és sohase felejt el Fazekas Mihály nevét.

Az volt ám csak a legény a gáton – az a Matyi gyerek!

Ludakat hajtott a döbrögi vásárra. Az özvegy édesanyja kedves libáit, hogy ott jó áron eladja. Merthogy szükséges lett volna egyre másra a garas a szegény asszony háza körül. Döbrögi, a gögös földesúr szemet vetett a kívánatos eleven peccenyére és erőszakkal elkótyavetyélte Matyitól a pompás állatkákat. És mikor Matyi ellenkezett, még jó ötvenet rá is veretett a hajdúival.

Matyi megköszönte a fizetést és így kiáltott föl haragjában:

– Háromszor veri ezt kenden Lúdas Matyi vissza!

És vissza is verte irgalmatlanul.

No, de nem erről akarok én most beszélni. Ezt majd elmondja nektek az ő gyönyörű, zamatos, mulattató elbeszélésben Fazekas Mihály.

Én most magáról Fazekas Mihályról, a híres debreceni poétáról mondok el egy történetet.

Akkor még nem volt híres poéta Fazekas Mihály, hanem daliás, vitéz huszárfőhadnagy.

A francia háború idején történt, mikor a derék magyar huszárok diadallal járták be a Rajna vidékét. Az 1796. esztendőben.

Ebben a hadjáratban részt vett Fazekas Mihály is, aki mint tizenhat éves ifjú csapott fel katonának a debreceni híres kollégiumból.

Egy gazdag francia várost vett be éppen a vitéz magyar sereg és a vezér szabad sarcot engedett a városban katonáinak.

Képzeltető, micsoda félelem szállta meg a város lakóit, mikor ezt a hírt meghallották.

Szájról-szájra járt az aggodalmas sóhajtás:

– Ütött az utolsó óránk... Úristen, légy velünk!

A féltékenyek így siránkoztak:

– Jobb lett volna nem születnünk... Ezek a magyarok elevenen fölfalnak bennünket!...

– Ha még csak azt tennék, – jajgatott esztét vesztve a város érdemes polgármestere. – Hanem kifosztanak, kipusztítanak mindenünkből... Majd meglátjátok, még egy rozsdás szög se marad utánuk a falainkban... Mert rettenetes teremtések ezek a magyarok! Sokat hallottam róluk... A pusztán élnek, sátrakban laknak, mint a vad emberek... Nyers húst esznek és a műveltséget hírből sem ismerik...

Ilyen badarságokat jajgatott, kezét tördelve az érdemes polgármester, aki különben igen gazdag és nagyon zsugori ember volt. Első ijedtségében most nem is az életét, hanem a vagyonát féltette.

Talán még borzasztóbb képeket is festett volna a magyarokról, ha egyszerre elébe nem toppan Fazekas főhadnagy.

A polgármester háza éppen őneki jutott zsákmányul.

– Jó napot, polgármester uram! – szólt Fazekas és katonásan köszönt.

A polgármester, meglátva a daliás katonát, nyomban elhallgatott. Leemelte kalapját és alázatos hajlongással közeledett feléje.

– Egy óráig itt most én vagyok az úr! – szólt újra Fazekas.

– Na, gondolta magában a megrémült gazda, – ez éppen elég arra, hogy itt kő kövön ne maradjon...

– A katonáim odakünn vannak az utcán, – folytatta Fazekas. Nem teszik be ide a lábukat. Lássá el őket étellel-itallal.

A polgármester hirtelenében nem tudta mire magyarázni e szavakat. Mégis alighanem ilyenformán gondolkozott:

- Persze, a tiszt úrnak van magához való esze! A katonák elégedjenek meg egy kis dáridóval. A lakást majd ő maga fosztja ki...

- Van-e az úrnak könyvtára? - kérdezte tovább Fazekas.

- No, erre már teljesen megzavarodott a jó francia. Ilyen kérdésre már csakugyan nem lehetett elkészülve. Ő az iránt várt utasítást, hogy a húst nyersen vagy félig puhítva parancsolják-e a vitéz magyarok... És a főhadnagy úr könyvtár után tudakozódik!

- Kö-kö-könyvtáram? - kérdezte szinte hebegve a csudálkozástól. - I-igen... igenis, van könyvtáram...

- Ha megengedi, megtekintem - mondá Fazekas.

- Óh, ké-kérem... méltóztassék vitéz főhadnagy uram, - hebegte a polgármester és a könyvtár-szobába vezette Fazekast.

Gyönyörű, szépen berendezett könyvtár volt.

Fazekas, mikor belépett, levette a csákóját, mintha templomba lépett volna.

Gyorsan körülnézett a könyvek során.

Szeme megvillant. Valami nagy lelki gyönyörűség tükröződött az arcán.

- Köszönöm, - mondá a polgármesternek. Most csak arra kérem, hogy lássa el a katonáimat. Adjon nekik ételt-italt bőven.

- És a főhadnagy úrnak? - kockáztatta meg a szót a polgármester.

- A magam részére nem kérek egyebet, mint nyugodalmat. Ne háborgasson senki, amíg az egy óra le nem telik.

A polgármester csodálkozva távozott, hogy megvendégelje a katonákat.

Fazekas pedig odalépett az egyik könyvespolchoz, levett egy könyvet, asztalhoz ült vele és mély, szinte áhítatos olvasásba merült.

*

A magyar huszárok nem panaszkodhattak, jól ellátta őket a polgármester úr.

Ami jóízű harapnivaló akadt az éléskamrában, az hamarosan mind az éhes katonák asztalára (az utca zöld pázsitjára) vándorolt. Ezt követte nyomban a pince tartalma: a jóféle rajnamelléki nedű.

A vitéz hadfiak nem igen kínáltatták magukat, hozzáláttak jó étvággyal, a kancsók is ürültek egymásután.

Csakhamar vidám kedvük kerekedett a tüzes rajnaitól a magyar fiúknak.

Néhányan nótára gyűjtöttek, mások elővették a tarsolyból a pikulát meg a török sípot.

És fölcsendült a régi édesbús bujdosó kurucnóta:

*Őszi harmat után
Nagy hegyeknek ormán
Fújdogál a hideg szél,
Fújdogál a hideg szél...
Zöld erdő harmatát,
Piros csizmám nyomát
Hóval fõdi be a tél,
Hóval fõdi be a tél...*

A nótára összependült a sarkantyú és tánkra kerekedtek a legények a zöld gyepen.

A jó francia, aki vad csatakiáltásokat és éktelen indiántáncot várt, gyönyörködve hallgatta az édes-bús magyar nótát és gyönyörködve nézte a méltóságos táncot.

Gyönyörködése csak azért nem volt egészen teljes, mert a fele gondolata egyre ott járt a könyvtárban. Folyton azon töpregett: mit csinálhat ott a főhadnagy úr.

De azért a világ minden kincséért se mert volna benézni, míg az óra le nem telt.

Ekkor odasompolygott az ajtóhoz s hallgatózott.

Csönd. Mélységes csönd volt odabent.

Bekopogott.

Semmi válasz.

Kinyitotta az ajtót és nagy félénken bedugta a fejét.

- Tessék, uram, tessék! - szólott Fazekas és fölállt az asztal mellől. - Éppen elvégeztem az olvasást. Egy kedves könyvemet találtam itt, amit már régen szerettem volna elolvasni, de idáig sohase volt módomban. Nagyon köszönöm Önnek, hogy alkalmat adott nekem erre a gyönyörűségre. A sarcolás órája letelt. Ez volt az én sarcom!

Ezzel becsapta a könyvet Fazekas és szépen visszatette a helyére.

Azután jó magyarosan megrázta a polgármester kezét, lóra pattant és jelt adott katonáinak indulásra.

Harsant a trombita, pergett a dob és a magyar huszárok vidám szívvel útra keltek vezérük után.

A jámbor francia álmélkodva nézett a tova robogó sereg után és holta napjáig emlegette: hogyan sarcolta őt meg Fazekas főhadnagy.

(Az Én Újságom, 1905/4.)